promete

Aylık Dergi ● Haziran 1992 ● 6000 TL. (KDV Dahil)

3

ŞİİRİN İLK ATLASI - Metin Altıok
ANDRE GİDE'DE İÇTENLİK SORUNU - Cengiz Ertem
'DENİZ UNUTMA ADINI' ÜSTÜNE... - Kemal Gündüzalp

Şiir

Şükrü Erbaş – Salih Bolat – A. Hicri İzgören – Ergül Çetin
Cem Savran – Ali H.Akman – Murat Ercüment Modalı – Tolga Özkurt

Öykü

Kokteyl – Özcan Karabulut
Tören – Birol Özdemir

SANATTA TEZ'LİLİK, TARAF OLMA VE SORUMLULUK

Sanatsal yaratma çabası, öncelikle gönüllülüğü ve onun yanı sıra bilinçliliği gerektirir. Ümmi bilicilikten entellektüel bilinçliliğe doğru evrilen sanatçının, yoğun bilgi yığılmaları önünde, işi daha zor ve karmaşık bir durum almıştır, almaktadır. Derme çatma bilgi birikimleri (ve/veya birikimsizlikleri) yerine, günümüzde sanatçılar için bilinçlilik, sistemli bir çabanın zorunlu sonucu olmak durumundadır. En azından sanat ürünlerinin düşünsel derinliliği, ve tez'liliği açısından böyledir bu.

Neyin nasıl anlatıldığı biçimsel değerini korurken, niçin anlatıldığı da onun içeriksel değerini oluşturmalıdır. Çarpıcı bir konu, çarpıcı bir üslupla (snop, eşcinsel, feminist, nihilist, anarşist vb..) 'anlatılabilir'. Kuşkusuz bu, ilgi odağı olma ve 'satış' alanında patlamalara da yol açabilir.

Ama 'anlatı'daki bu tutum yalnızca bunlarla sınırlı kaldığında, esebilecek ters bir 'moda' rüzgârı karşısında bu yapıtların alabora olması pek mümkündür. Şu nokta unutulmamalıdır ki, içinde bir tez'in tohumlarını taşımayan, onu yapraklandırıp, çiçeklendirmeyen yapıtların başarısı kuşkuludur. Bir sanat yapıtında kalıcılığın (klasikleşmenin) tek ölçütü olmasa da en önemli ölçütlerinden biri budur kuşkusuz. Sanat tarihi boyunca kalıcılığı sağlayan saltık bir üsluba rastlanılmaz. Başka bir deyişle hiçbir üslup kalıcılık için yeterli değildir. Elbette sanat yapıtı açısından hiçbir tez de kalıcılık için yeterli değildir ama bununla birlikte öncelik sırası tez'dedir.

Bugünün sanatçısı, geçmişin üslup ve tez'leri doğrultusunda yapıtlar veremez, vermemelidir de. Geşmişin üslubu ve tez'i çoğunlukla, bugünün sanatçısı için sadece durak noktalarıdır. Sıradan insanın kültür birikiminin yanı sıra bugünün sanatçısı, aynı zamanda geniş bir sanat tarihi birikimine de sahip olmalıdır. Sanatçının sorumluluklarının başında gelen bir olgudur bu.

Her dönemin sanatı, toplumsal yaşayışın çerçeveleri içinde geliştiğinden ve tezlerini ürettiğinden, dünün mirasını yedeğine alan bugünün sanatçısı, bugünün yaşam koşullarından yola çıkmalı o 'sanatçı duyarlılığını' harekete geçirerek saptamalarını estetik bir bütünlük içinde 'dile getirmelidir'...

Özgürlük taraf olunanı söyleyebilmek olduğuna ve tarafsızlık **hiçbir** koşulda mümkün olamayacağına göre (ancak ölüler tarafsız ve başlıbaşına özgürdür), bu dile getirişte sanatçı neyin (ideolojik olarak) ve kimlerin (sınıf, veya toplumsal katman olarak) yanında, neyin ve kimlerin karşısında yer alacağını saptamak durumundadır. Bu saptama sanatçıyı sorumluluk duygusuna götürecektir. 'Sorumluluk duygusu' dedim, sorumluluk sadece duygusal bir tutumun değil ama aynı zamanda bilinçli bir seçimle taraf olmanın zorunlu bir dayatmasıdır da.

Bugün taraf olmayı 'futbol taraftarlığı' olarak algılayan, sorumluluğu 'vatan kurtaran şabanlık'la eş tutan pek çok sanatçı var. Geçmişte yaşanılan çok kötü örneklerin (sorumluluk ve taraflılık sapması, soysuzlaşmasının) yanlış bir çıkarsamasıdır bu. Kötü örneklerin yanı sıra prototip sayılabilecek sosyalist devlet modeli ve bağlaşıklarının çözülüş dönemini yaşıyor olması, bu yanlış çıkarsamaya destek veren unsurların başında gelmektedir. Yazık ki, bu durum, pek çok sanatçı arasında umutsuzluk ve bıkkınlığı yaygın kılmakta ve onları çeşitli saplantılara ve düşkünlüklere sürüklemektedir.

Oysa unutulmamalıdır ki umut, yalnızca hayal edilebilir olan değil, ama bilinçli, maddi temeli olan bir öngörüdür de.

Dün şiirlerinde, pankart, direniş, umut diye haykıran, kendi 'edebi etik'lerini oluşturamamış, 'en bi devrimci', popülist şairlerin, bireyi, gerçeküstücülüğü, keşfedişi ve kendini bir 'tuhaf' inkârı onların sapmasından başka bir şey olmasa gerek.

Dün 'yanlış yerde, yanlış zamanda' bulunanlar bugün yalnızca 'yanlış zamanda ve yanlış yerde'ler. Herhangi bir tarafa salt duygusal -ve çoğu kez rastlantısal- olarak bağlanmanın traji-komedisidir bu...

Cem Savran

Sunu

Edebiyat dergiciliği gerçekten de zor bir iş... Sürekli vermeniz ve hiçbir şey beklememeniz gerekiyor.

Özellikle Promete gibi mutfağındaki yaş ortalaması yirmilerde gezinen gençlerin çabasıyla çıkan dergilerde bu sorun daha da derinleşiyor. Dilbilgisi kurallarından tutun da, kültürel ve sanatsal birikim yetkinliğine, yeterliliğine varıncaya kadar pek çok sorun önümüzde duruyor....

Ama bir çok mutfağı genç (ve bazı 'yaşlı') dergilerle kıyasladığımızda Promete'nin basit dizgi yanlışlarının ötesinde 'bariz' dilbilgisi hataları yapmıyor olması tek dayanağımız.

Dostluk ve sevgiyle...

Promete

ŞİİRİN İLK ATLASI

Metin Altıok

5. ŞİİRİN KAYNAĞI

Şiirin dil içinde varolduğu, bir dil işi olduğu yeterince açıktır. Ama şair acaba evirip çevirip sözcüklerle dolu bir anlam kaleydeskopuna bakan biri midir? Yoksa şiir öz olarak dil dışında vardır da yazılmayı mı bekler? Daha açık olarak soracak olursak; şiirin kaynağı nedir? Şiirin dilde varolduğu, beden bulduğu bir gerçektir. Ama bu onun dilden doğduğunu, sadece dilin biçimlenmesiyle ortaya çıkan özel bir düzenleme olduğunu göstermez. Yunus'un; "Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm" dediği gibi şiir de sözcüklere bürünerek ortaya çıkar ve şiir diye görünür. Yalnız bu sözcüklere bürünen şey nedir? Bir şiirin ilk dizesinden son dizesine yayılan ve insanı kendinden çıkararak yücelten o özel tını acaba neyin tınısıdır? İşte bu ve buna benzer soruların cevabını bir şair yüreğinin duygusal açılımları olarak vermek pek doyurucu olmasa gerektir. Çünkü şair şiire bedel veren ve okura taşıyan bir aracıdan başka bir şey değildir. Şairin görevi şiiri görünür ve duyulur kılmaktır.

Önce şunu belirtelim ki; şiir yaşayan bir şeydir ve her yaşayan şey gibi yaşama sıkı sıkıya bağlıdır. Yaşamdan kopuk, ayrık bir şiirin olabileceğini düşünmek mümkün değildir. Öyleyse "Şiirin kaynağı nedir?" sorusunu "yaşam"dır diye cevaplayabiliriz. Evet, sözcüklere bürünüp şiir diye görünen şey yaşamın ta kendisidir. Şiirin gizemli tınısı geçmişten geleceğe akan yaşam sürecinin tınısıdır. Ama durun, bu "yaşam" sözcüğüne yeterince sınırlama ve açıklık getirmeden soruya tam olarak cevap vermiş olmayız. Çünkü yaşam sözcüğü çok geniş kapsamlı ve bulanık bir kavramdır. Şiire kaynaklık eden nasıl bir yaşamdır? İşte bu sorunun da cevaplanması konuya açıklık ve seçiklik getirmesi bakımından gereklidir.

Birey olmak insana dün de bugün de hiç bir zaman yetmemiştir. İnsanın tarihsel çabası bütünleşmeye, kendi dışındaki duyan ve düşünenlerle birleşmeye, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmaya yönelik olmuştur. Bu insanın evren içindeki korkunç yalnızlığını ve zayıflığını aşma isteğinin sonucudur. İlk insandan bu yana insanın içinde zorunlu olarak gelişen toplumsal öz onu bireyselliğini aşmaya itmiştir. Çünkü insan birey olarak özgür değildir. Özgürlüğü kendi sınırlı varlığıyla taşıyamayacağını ve koruyamayacağını bilir. İşte bunun için insan özgürlüğü kendi bireysel yaşamında değil, toplumsal bir bütünlükte aramıştır. Bütün insanlık tarihini insanın bütünleşme ve bu bütünlük içinde özgürleşme savaşımı olarak özetlemek mümkündür. İşte şiir bu bütünleşme çabasının trajik ürünüdür.

Her ne kadar bir paradoks gibi görünse de yaratılış bakımından şair Ben'inin kendisiyle dolaysız, bire bir hesaplaşması olarak ortaya çıkan şiirin asıl amacının bireysellikten toplumsallığa uzanmak ve bütünsel insanı kucaklamak olduğunu söyleyebiliriz. Şiir yaşanmış ve henüz yaşanmamış bir olanaklar evreni olarak içinde bütünsel insanın ve özgürlüğün bulunduğu bir gerçeklik alanıdır. Bu şiirin insanın yaşanmış ve yaşanmamış imgesel tarihi olduğunu gösterir. Çünkü şiir yapısındaki imgesellik nedeniyle bütün sanatlardan daha çok sezgisel olarak geleceği kucaklama olanağına sahiptir.

Öyleyse şiirde sözcüklere bürünen ve şiir diye görünen şeyin toplumsal yaşam olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Şunu da vurgulayalım ki burada sözünü ettiğimiz yaşam belli bir zaman ve belli bir toplumla sınırlandırılmış değildir. Bu toplumsal yaşam durmaksızın dünden yarına akan yaşamın şiir içindeki evrensel izdüşümüdür. Yani şiirde duyulan yaşam tınısı akış içindeki bir yaşam tınısıdır. İşte bu nedenle sözcüklere bürünmüş olan bu toplumsal yaşam geleceği de kapsayan bir olanaklar bilgisi olarak çikar karşımıza ve yaşanmışı olduğu kadar yaşanmamışı da içerir. Geleceğin kapısını şimdiden açar insanın önüne. Bu nedenle her iyi şair dünün ve geleceğin imgesel yorumcusudur. Şurası unutulmamalıdır ki dünü yorumlayıp geleceği okumada hep şairler haklı çıkmıştır.

6. ŞİİR VE BİLGİ

İmgesel bir gerçeklik alanı olarak vurguladığımız şiirin de bir bilgi taşıdığını ve okuru bu bilgiyle yüklediğini kabul etmemiz gerekir. Evet şiir de bir bilgi alanıdır ve başka hiç bir bilgi çeşitine benzemeyen özel bir bilgi taşır. Bu bilgi henüz yaşanmamış ve ama yaşanabilir olan hayatın zenginliğine ilişkin bir olanak bilgisi olarak çıkar karşımıza. Yaşanmış ve yaşanmakta olana eklenen bu imkân bilgisi şiirde duygudaşlık yoluyla sezilir ve yaşanır hale gelir. Bu durum yaşamı zenginleştirmek bakımından şiirin önemini gösteren çok önemli bir noktadır. Çünkü şiirsel bilgi insanı kendi somut yaşamıyla sınırlı olan öznel dünyasından kurtarır ve zenginleştirir. İnsanın önünde yeni ufuklar açar.

Şiirsel bilgiyi diğer bilgilerden ayıran temel özellik bu bilginin kavramsal ve sistemci olmamasıdır. Bu nedenle şiirsel bilgi yapısındaki imgesellik nedeniyle duyulabilen ve sezgiyle yaşanabilen bir bilgidir. Öyleyse bu bilgi için donmamış, kalıplaşmamış ve

yaşayan bir bilgidir diyebiliriz. Çünkü bu bilgı aklın ilkelerine değil, duygunun ilkelerine bağlıdır. Dolayısıyla akla ve mantığa değil, duygu ve sezgiye seslenir. Görüldüğü gibi şiirsel bilgi yapısı ve seslendiği insansal yeteneklerle diğer bilgilerden temelde ayrılıklar gösteren şiire özel bir bilgidir. Bu durum şiirsel bilginin diğer bilgi çeşitlerinden bir anlamda üstünlüğü demektir. Şimdi bu üstünlüğün nereden kaynaklandığını göstermeye çalışalım.

İnsanın kendisini kuşatan gerçeklik karşısındaki tavrı kavramlaştırmaya ve sistemleştirmeye yöneliktir. Bu tavır gerçekliği bilinç ve bilgi öğelerine dönüştürüp kavramayı içerir. Ama insan oğlu bunu yaparken gerçekliği bozar ve onu donmuş kavramlara indirger. Böylece yaşamın devinen canlı özü yok olur. Çünkü gerçekliği düşünce düzeyine getirmek onun boyutlarını küçültmek demektir. Burada insan zekası ve bilinci gerçeklik karşısında onu anlamak için adeta kesip biçen bir şablon görevi yapar. Bu durum bilim için olduğu kadar felsefe için de geçerli bir yöntemdir. İnsanın bilme isteğiyle gerçeklik arasındaki bu ilişki sonucunda insan yaşamı ussallaştırarak kavradığını sanır. Oysa gerçeklik donuk kavramlara sığdırılamayacak kadar derin ve değişkendir. Bu durum bize kavrama ve sisteme dayalı her bilginin içinde bulunduğu çıkmazı gösterir. Çünkü sistemli bilgi ister bilimsel, ister felsefi olsun yaşam ve gerçekliği değil kendi iç tutarlılığını önemser. Yaşama değil kendi tanımlarına ve kavramlarına dayanır. Bu onun sadece sistem içi bir eleştiriye açık olduğunu gösterir.

İşte sözün burasında çok önemli bir durumla karşı karşıyayız. Görüldüğü gibi insanın yaşamı ve gerçekliği kavrama çabası, yaşama gerçekliğe karşı neredeyse düşmanca bir etkinliğe dönüşmektedir. İnsanın bilme çabası elbette yedeğinde hakim olmayı da getirir. Ne var ki yukarıda sözünü ettiğimiz düşmanlık bu hakim olma duygusundan ya da bir yaşama içgüdüsünden değil insanın zihinsel etkinliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü insanın zihinsel etkinliği ussallaştırmaya yöneliktir. Yaşamı kavramak bakımından bu durum tür olarak insanın en büyük talihsizliğidir. İnsanın bilme ve kavrama isteğiyle gerçekliğin us-dışı konumu arasındaki çelişki trajik olanın temelinde yer alır. Demek ki zihinsel etkinlik her kapıyı açan bir anahtar değildir.

Ama insanın yaşam ve gerçeklik karşısındaki bilme etkinliği sadece ussal değildir. Onun bilme ve kavrama çabası usla sınırlandırılmamıştır. İnsanın kendisini kuşatan gerçeklik içinde olup bitene ilişkin duygusal devinimi de sonuç olarak bir bilgi birikimine dönüşür. Üstelik bu bilgi duygu ve sezgiyle edinilmiş bir bilgi olduğu için yaşamın özüne bağlıdır. İnsanda sadece duygusal bir iz

● ŞÜKRÜ ERBAŞ

BİR YUDUM SU

Kimsenin sevinci kimseye birşey demiyor
Kimseler duymuyor başkasının hüznünü..
Herkesin kendi rüzgârıyla üşüdüğü bu yerde
Yalnızlığa çarpa çarpa tarazlandı bedenim
Yüreğim kırk kilitli hayâl odası..
Ağzından lokma yediğim çocuk
Şimdi bir uzun yağmur bulanık caddelerde
Güneş uzak dünyaların sıcak konuğu
Şimdi evlerin alnında akşamın perçemi
Yüzlerde gölgelerin derin oyunu
Çekiyor perdelerini üstümüze zaman..
Kirpiklerinin beşiğinde uyuduğum çocuk
Yanımda olsaydın keşke, düşseydi
Yüreğimin avucuna gözlerinin ışığı
Yaz suları gibi iplik iplik
Akardım, arınırdım, çoğalırdım..
Daracık saksılarda bir kök dağ nergizi
Tıkana tıkana tükeniyorum nicedir
Gamzelerinin çukurunda boğulduğum çocuk
Bir yudum su! Ağzının buğulu pınarından..

bırakır. Kavramlaştırılıp sistemleştirilmez, ama için için duyumsanır. Hüzün olur, yalnızlık olur, hiçlik olur ya da sevinçlerle, coşkularla, sevdalarla tomurcuklanır. Bu duygular insanın akıp giden yaşam ve zaman içindeki duygusal döküntüleri, duygusal kavkılarıdır. İnsanın yaşamla birlikte ona koşut olarak aktığının belgeleridir. İşte bu akış bize yaşamın ve gerçekliğin donmamış saf bilgisini verir. Şairin yaptığı iş yaşamın ve gerçekliğin bilgisini kavramlaştırıp dondurmadan imgesel olarak akıl değil duygu planında okuruna aktarmak, onu yaşama bağlamaktır. Çünkü şiirsel bilgi imgelemle yaşanır kılınmış bir bilgidir.

7. ÖZNEL DUYGU, ŞİİRSEL DUYGU

Şiir bir duygu ve düşünce sanatıdır. Ama duygu şiirde hiç kuşkusuz düşünceden daha önemli bir yer tutar. Her şiirin içeriği dışa vurulmuş bir duygu ya da duygularla belirlenmiştir. Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi duygu şiirin özüne değgin bir niteliktir. Buradaki "duygu" sözcüğü elbette geniş anlamıyla kullanılmıştır. Bu geniş anlam kapsamında öyle duygular vardır ki, bunlar dışarıda tutulmadan şiirsel duygu kavramına açıklık getirmek hemen hemen olanaksızdır. Öyleyse duygu sözcüğünün şiir konusundaki dar anlamını vermemiz şiirsel olmayan duygu türlerini belirleyip ayıklamamıza bağlıdır. Şimdi bu duygu türleri üzerinde sırasıyla duralım.

Şiirsel duygu her şeyden önce şairin benliğinde

duyduğu, sadece kendisi tarafından bilinen geçici ve değişken duygudan farklı olarak dışlaştırılmış, bir başkası tarafından alınabilir duruma getirilmiş olan duygudur. Şiirsel duyguyu düpedüz duygudan ayıran temel özellik onun deyim yerindeyse kaydedilmiş, şiirle tesbit edilmiş bir duygu olmasıdır. Öznel duygunun geçiciliğine karşılık, şiirsel duygu kalıcılık kazanmış bir duygudur. Şiirsel duygu şiir aracılığıyla her zaman herkes tarafından yeniden canlandırılabilir. Şiirle tesbit edilmiş olan bu duygu, o şiiri okuyan kişide canlanıp yaşanır hale gelir. Oysa düpedüz duygu sadece o duyguyu yaşayan kimse için vardır. Şiirsel duygu ise şiirle tesbit edilmiş olduğundan kalıcı ve herkes içindir. Yani herkes tarafından canlandırılabilir.

Şiirsel duygu patolojik (marazi) bir motif kazanmış olan ve bu motif yüzünden her insanda yansıması mümkün olmayan tikel duygulardan da ayrılır. Çünkü bu duygular ruh sağlığı bozuk insanlar arasında bile paylaşılamayan yansımasız ve kapalı duygulardır. Ancak aynı ruhsal bozukluğu olanlar birbirlerini bir ölçüde anlayabilirler. İşte bu tip duyguların tek tek insanların öznel dünyalarıyla sınırlandırılmış, birbirine geçişi olmayan alanlarıyla, şiirsel duygunun hayatı bütünüyle kuşatan, her insanın insanlığı gereği pay aldığı evrensel alanı arasında özsel bir ayrım vardır. Böyle bir saptama şiirsel duygunun kişileri evrensel olarak birleştirdiğini ve kişilerin öznel dünyaları arasında bağlar kurduğunu göstermek bakımından önemlidir. Çünkü burada insanın bütünselleşmesi, kendi sınırlı varlığından çıkarak yücelmesi söz konusudur.

Şiirsel duygu amaçsız, daldan dala konan, yaşantıdan kopuk, fantazi bir duygu da değildir. Şiirsel duygunun hedefi, insanın kısa ve kuru yaşamında kendi deneyimleriyle elde edemeyeceği, binlerce yıllık, yaşanmış ve kazanılmış duygu yelpazesini bütün dilimleriyle insana sunmaktır. Şiirsel duygu sayesinde yaşanılmış geçmişin duygu zenginliğini duygudaşlık yoluyla okura aktaran şiir, kuşağın kuşağa akışını sağlayan geleceğe dönük bir akışın yatağı olmaktadır. Öyleyse şiirsel duygu insana yaşanılmış geçmişin duygu birikimini kazandıran yaratıcı bir etkinlik olmaktadır. Şiirsel duygunun bu özellikleri onun amaçlılığını açıkça ortaya koymaktadır. İşte bu amacı sadece şiir gerçekleştirebilir. Şiirin vazgeçilmezliği de zaten buradan gelmektedir. Şiire dışarıdan bir takım görevler yüklemenin saçmalığı açıkça ortadadır.

Son olarak şiirsel duygunun ahlâka aykırı bir yapıya da sahip olmadığını açıkça belirtmeliyiz. Onun bu özelliği eğitici ve erdem önerici bir işlevi de olduğunu içerir. Bu şiirin özellikle moral bir amaca yönelik olması demek değildir. Etik ve estetik disiplinlerinin problem alanları elbette birbirinden ayrıdır. Bununla birlikte şiirsel duygunun özünde, onun kendi özüne uygun olarak farklılaşmış, çağın ve toplumların ahlâki normlarıyla kısıtlanmamış, onları aşan bir moral öğe de bulunur.

Öyleyse; ifade edilmiş bir duygu olarak tanımladığımız şiirsel duygu, sağlıklı, içinde moral bir öğe taşıyan ve insan olmayı belirleyen temel duyguları insandan alıp insana veren amaçlı bir duygudur. Böylece insanların duygu dünyaları arasında bağ kurmakta, birleştirici ve bütünleştirici bir etkinlik olmaktadır.

(sürecek)

● SALİH BOLAT

HÜKÜMSÜZ

hükmüm yok
fazlayım burada
akşamın bir ayrıntısıyım
ya da
bulunmuş bir anahtar
kayıp eşya bürosunda

çıkarsınlar aynaları kentlerden
beni koysunlar
eklenirim bir boşluğa
hükmüm yok
fazlayım burada
geçenlerin takıldığı
bir kapı aralığında

ŞAİR

orada duruyorsun
kuşlarla dolu bir ağaç biçiminde
tuz var alnında, deniz koşuyor
ayak izlerinin ardısıra, kumsalda
güneş gizlice ağlıyor
kayalıklarda

orada duruyorsun
karayel tanığındır, lodos
gökyüzü, bulutlar
şu yalnız
albatros

ANDRE GİDE VE İÇTENLİK SORUNU

Cengiz Ertem

Yüzyılımızın ünlü Fransız yazarlarından Andre Gide için sanat ve yaşam iç içe geçmiş iki kavramdır. Yazara göre ne sanat yaşamdan ne de yaşam sanattan ayrılabilir; sanat yaşama, anlamını kazandırır. Güçlü bir atılım ve sürekli bir oluşma durumudur. Sanat, Gide'in yapıtlarının özünü belirler. Bu öz de güçlü ve hayranlık duyulacak yönleriyle yaşamı dile getirmektir. Tüm olasılıklarla yüklü, dopdolu bir yaşam anlayışı en iyi anlatım biçimini, yazınsal güzelliğin ortaya konmasıyla bulur. Bu da insanın güzelliğinden ayrı düşünülemez. Yaşamın güzelliğini biçemin güzelliğine dayandırır Gide. Yaşam güzeldir çünkü arzuları, ateşliliği, enerjiyi, gelişmeyi, oluşumu, açılım ve değişim yetisini ifade eder. Yazın sanatı yaşama açılmak zorundadır. Bu yüzden onun gibi asil, büyük ve güzel olmalıdır. İnsan yaşamı bu özellikleriyle çoşkulu bir çehre kazanır. İnsanın düzenindeki güzellik yaşama bağlıdır. Yaşam insanın ilerleme yetisini kamçılayan bir güçtür. Yaşamı kısırlaştıran her şey (konfor, güven, alışkanlık) "insanın gelişimi" ilkesine zarar verir. Bu güzellik arayışı içinde Gide, yazın sanatının üstün değeri ile yaşam sanatının çoşkunluğunu bir arada tutmaya çalışmıştır. "Günce"sinde şöyle diyor: "Bir sanatçı için şu noktanın gerekli olduğunu savunacağım: Anahtarın yalnız kendinde bulunduğu özel bir dünya. Sanatçının, olağanüstü de olsa, yeni bir şeyler getirmesi yetmez... Sanatçının bir felsefesi, bir güzellik duygusu, kendine özgü bir etik anlayışı olması gerekir; o tüm yapıtlarında bunu göstermeye çabalamalıdır. İşte onun biçemini oluşturan da bu çabasıdır." Charles du Bos'un Gide hakkındaki görüşü de ilginç. "Bir sanatçı olduğu bir an bile gözden uzak tutulursa Gide anlaşılamadan kalır." diyor du Bos. Sanatı ve yaşamı bir potada eriten bu bakış açısı Gide'in düşünsel yaşamına egemen olan bir temel olgudan kaynaklanır: İçtenlik duygusu.

Gide 21 Haziran 1931 tarihli "Günce"sinde içtenlik konusunda şunları yazıyor: "Bazan insanlar gerçekten içten diyebileceğimiz bir duyguyu hiç tatmadan geçirirler yaşamlarını; bunun ne olduğunu bilmezler. Sevdiklerini, kin duyduklarını, acı çektiklerini sanırlar; ölümleri bile taklittir onların."

Sanat ve içtenlik konusunda Gide'in düşünceleri şu birkaç noktada özetlenebilir: Sanatçı kendisini sanatından önde tutamaz; sanat yapıtının içtenliğini meydana getiren olgu sanatçının, gerçeği yakalama çabasıdır. Gerçeğe duyulan gereksinim kendisini çeşitli yollarla ortaya koyar. Bu yollardan en önemlileri iç dünyamızın gizemli köşelerine ulaşma isteği, kendimizi, tüm çelişkili yönlerimizle, kendimize ve başkalarına açımlamada göstereceğimiz yüreklilik ve ürkütücü sonuçlara ulaşılabileceği bilincine karşın araştırmalarımızı sürdürmede göstereceğimiz dirençtir. François Mauriac bu tür bir tutumu "ürkütücü bir içtenlik durumu" olarak niteliyor. La Rochefoucault da zayıf kişilerin içten olamayacağını söylüyor. Sözü uzatmaya ne gerek. Gide her fırsatta açığa vuruyor bu düşüncelerini zaten. Ancak sözü Gide'e vermeden önce Camus'nün şu ilginç yargısına da yer vermeden edemeyeceğim. Şöyle diyor Camus Gide'in bu düşünce yapısı hakkında: "Gide'den hep şunu öğrenmişimdir: Özgürce kabul edeceğimiz bir baskının varlığını üzerimizde hissetmeden ne sanat ne de bir büyüme söz konusu olabilir. Gide, sanatın başarılması zor bir gerçek okulu olduğu öğretisini vermekteydi."

Şimdi Gide'i "Günce"sinden izleyelim.

31 Aralık 1891

"Yazmaya başladığımızda karşılaştığımız en güç şey içten olmaktır. Bu düşünceyi zorlamak ve

● A. HİCRİ İZGÖREN

ACININ SÖZLÜĞÜNDEN

KAVAL

Susardı gece

Bin yıllık o dilsiz kaval
Dağları söylerdi
Karlı dorukları
Ardında taylar bırakmış
Yeleleri mavi boncuk
Terkisi gül işlemeli atları
...

Okşardın Pola'nın saçlarını

BOTAN

Sesi sese ular
Biz bu dağlarda
Geyik avlardık

Kan sebildir şimdi

Bahar ya da kar
Bin yürek bir gül'e
kurban edilir

Diyarbakır

● ERGÜL ÇETİN

KİLİT TAŞI

roma harabelerindeki kale kapısının üstünde
yüzyıllardır asılı duran bir kilit taşı değilim ben
hiçbir zaman.
ey zaman, aş beni, parçala, çok güzel bile olsam
afrodit heykeli gibi köpükten.
arslan postuyla sarılı olsam bile herkül gibi.

kale kapısındaki kilit taşını yere düşür ve parçala,
ört üstünü, kararmış külleriyle yılların,
yalanlarını suratlarına çarp ölümsüz olduğunu söyleyen
herkesin,
yoğrulmuş kezzabını yüzlerine fırlat ölümün.

kral hadriyanosun elleri değmiş olsa bile bu kitabeye,
sil üstündeki rüzgarın yaktığı yazıları
romalı kralın parlak zaferlerinden övgüyle sözeden.

● MURAT
ERCÜMENT MODALI

SONSÖZ

Bir zamanlar
Boş kanallarda yeşeren tenimiz
Şu an tüm savaşların sonrasında
Ölülerin ceplerini karıştırıyor, azalarak
İlerde belki yakılacak
Mektuplarla duran fotoğraflar
Denizkızlarının yataklarında
Henüz infaz edilemez ayrılıklar
Bir bulut ağını toplar olsa olsa.

Alıp gitmek kalır
Bedelsiz bir ırmağın
Soluk soluğa sularına.
Tenimin kabarcığı gözleri
Okunmaz bir karanlığa gömerim.
Tanıklığım yasadışıdır, saylanmaz
İlk sözüm son söz olsun söylerim.

sanatsal içtenliğin ne olduğunu tanımlamak gerekir. Şimdilik şunu saptayabiliyorum: söz hiçbir zaman düşünceden önce gelemez. Ya da söz, düşüncenin zorlamasıyla ortaya çıkar. Söz, karşı konulamaz, çıkarılıp atılamaz olmalıdır; yazmamak elinden gelmemelidir (önce kendine karşı koymalı, bu durumdan acı çekmelidir demek istiyorum).

İçten olmama korkusu aylardır kafamı kurcalıyor ve yazmamı engelliyor. Tam anlamıyla içten olmak..."

11 Ocak 1892

"Şu ikilemin içinde bocalıyorum: Töreye uymak, içten olmak. Töre doğal insanın (eski insanın) yerine, üstün tutulan yapay insanı getirmekten ibarettir. Ama o zaman içten olmaktan çıkarız. Eski insan içten insandı.

Şu kanıya varıyorum: Eski insan şairdi. Ona yeğ tutulan yeni insan sanatçıdır. Sanatçının şairin yerini alması gerekir. Bu ikisi arasındaki çatışmadan sanat yapıtı doğar.

Ancak ailemin bana vermiş olduğu ve çocukluğumu biçimlendiren güçlü protestan eğitimi ve bunun yanında bir sıkı düzen alışkanlığı ve gereksinimi, uyulması gereken ortak kurullardan kurtulduğumda, kendini başkalarına adamanın ötesinde birşeylerin varlığını farketmem sonucunu doğuruyordu. Böylece, artık yalnız arzunun baştan çıkarıcı sesini dinlediğim yolundaki suçlamaları duyduğumda omuz silkip umursamayabiliyordum.

Yapay insanın altında doğal insanı bulup ortaya çıkarmak, bana kalırsa, hiç de kolay iş değil; ve bu yeni yaşam kuralı, yani olabildiğince içten davranmak bir zeka işiydi, bir kararlılığı, irademi toplayabilmemi gerektiriyordu; çünkü o sıralar hiç olmadığım kadar töre yanlısı olmuştum, hem de artık öyle olmamaya karar verdiğim bir zamanda ya da artık kendimce bir töre anlayışını uygulamayı düşündüğüm bir zamanda diyelim. Sonunda anladım ki tam anlamıyla içtenlik yani benim için en değerli olanı, en saygın olanı, yalnız davranışta kalmayan, düşüncede de kendini gösteren içtenlik en zorlu ama en tatmin edici bir çabayla, açık görüşle (bununla hatır gönül işinden tamamen uzak olmayı kastediyorum) ve ironiyle elde edilebilir ancak"

(...)

3 Aralık 1909

"İçtenlik sözcüğü, anlamakta en çok güçlük çektiğim sözcüklerden biridir. İçten olmakla böbürlenen pek çok genç insan tanıdım!... Kimileri iddialı ve çekilmezdiler, kimileri de hiç yontulmamış; seslerinin tınısı bile sahteydi... Bir takım inançlara tutsak olan ve eleştirme yeteneğinden yoksun her genç adam genellikle içten olduğuna inanır.

İçtenlik ile "patavatsızlık" birbirine ne çok karıştırılır! Sanatta içtenlik sadece güçlükle elde edildiği vakit mutluluk verir bana. Yalnız sıradan insanlar kişiliklerini içtenlikle dile getirmekte zorlanmazlar. Çünkü yeni bir kişilik kendisini ancak yeni bir biçimle, içtenlikle dile getirebilir. Bize özgü olan bir cümlenin kurulması, Odysseus'un yayının

KOKTEYL

(defterden bir metin'e, Cortazar'a)

Özcan Karabulut

Aynı sorulara bir ülkeden diğer bir ülkeye verilen yanıtlar genellikle farklıdır. Bir ülkeden diğerine iklim değişir, insan hakları ve özgürlükleri konusundaki yaklaşımlar farklılaşır, sosyo-ekonomik göstergeler inişli çıkışlı bir seyir izler, söz gelimi bizim ülkemizde tüm kötülüklerin anası olarak gösterilen enflasyon yapısal bir özellik kazanır, başka bir ülkede normal olarak kabul edilen cinsel bir uygulama bizde çok zaman bir cinsel sapma anlamına gelir, bunu biliyorum, çoğunuzun bildiği gibi. Ülkemden başka bir ülkede bulunmadım ama kokteyller ve kokteyllerdeki yüzler konusundaki bir soruya verilebilecek yanıtların da bir ülkeden diğer bir ülkeye, hatta bir kokteylden diğer bir kokteyle farklılıklar gösterebileceğini kestirebiliyorum. Bunun nedeni farklı bir kültür ve ekonomik çevrenin yanı sıra farklı bir kokteyl imgesine sahip olmamızdır kuşkusuz. Bir kokteylden diğerine mezelerin, içkilerin ve insanların değiştiğine tanık oldum, çok renkli yüzler tanıdım, bu yüzden kendimi şanslı sayıyorum. Değişik mekânlarda bulunup, değişik katmanlardan insanları tanımamı yaptığım işe borçlu olduğumu burada söylemem gerekiyor. Bir de ilgi alanımın çeşitliliğine tabii. Bir resim sergisi, bir sempozyum, bir bilmem ne kongresi derken kendimi sanat ve çalışma hayatını ilgilendiren etkinlikler ve doğal olarak kokteyl ortamlarında buldum. Başlangıçta kokteyller sözünü ettiğim etkinliklerin gerekli bir uzantısı, bir-iki kadeh bir şeyler içip laflad ığımız mekânlardı benim için, zamanla günün itiş kakışından kurtulduğum yerlere dönüştü. Havadan sudan konuşup, değişen yüzler arasında cin-toniğimi yudumlamamın bana büyük bir keyif verdiğini gördüm. Şu anda Türk-İngiliz Kültür Derneği'nde acemi davranışlarıyla garsonun yolunu gözleyen kendini göz önüne getirebiliyorum; on beş yıl kadar önce deneyimli arkadaşımın büyük bir özveriyle getirdiği içkileri aç karnına tüketen o üniversite öğrencisini. Salonda kalabalık arasında garsonların yolunu bekleyen genç insanlar öylece gözümün önünde. Ve 'Kulvar Celal'; içtiğim şaraplarla mide fesatına uğrayacağımdan habersiz adeta bir içki şokunu yaşarken bir yandan da bana ilk dersi veren arkadaşıma da takılmadan edemiyorum. Tanrım, bu ne şaşırtıcı raslantı, tuhaf bir yazgıyı andırırcasına yollar nasıl da birleşiyor böyle!

Sanırım ilk kez Milli Prodüktivite Merkezi'nin düzenlediği I. Verimlilik Kongresi'nin ardından verilen kokteylde tüm bunlar anakronik bir düzende geçti kafamdan (yazıya dökünceye kadar da yakamı kurtarmadım); kokteyller, kokteyllerdeki yüzler gözümün önüne geldi, işte o zaman anlatınındışında sevgili dostum 'Kulvar Celal'i anımsadım, usta manevralarla iyi yer tutan, bu özelliğinin kendisine bir lakap belası getireceğinden habersiz beni içkiye doyuran o eski arkadaşı. Kent Hotel'deydik, içkilerimizi yudumlayıp kamu görevlilerinin sendikalaşmaları konusunda ayaküstü bir sohbete dalmıştık ki bir şey dikkatimi çekti: Başlangıçta salonun farklı köşelerinde birbirleriyle ilişkilerinin olduğunu sandığım iki kişiydiler ve davetlilerden en azından bir yanlarıyla ayrıldıklarını gördüm. Kalabalık içinde çevreye göz gezdirişlerinin, ivecen hareketleriyle şarap kadehlerine sarılışlarının gerisinde ilk bakışta çözemediğim bir şeyler vardı. Biri Dr. Martin T.Tveit'le konuşuyor, öteki lobiden çıkıp salonda geniş bir yay çizerek yiyeceklerin bulunduğu masaları dolaşıyordu. Dünya Prodüktivite Merkezi Başkanı Dr. Tveit'le konuşan kadın sıradan biri olamazdı bana göre (üstelik Dr. Tveit o gün öğleden sonraki oturumda verimlilik biliminin ulusal sanayiye etkileri konusunda önemli bir tebliğ sunmuştu), giyim kuşamı ve hareketleriyle daha çok bir öğretim görevlisi görüntüsü veren kadının yüzü bana hiç de yabancı gelmedi. Bazı yüzler farkında olmadan insanın gözüne takılır, ben bunu bir yerde gördüm dersiniz ya da birine benzetirsiniz. Bazen çok bildik bir yüzü nereden tanıdığınızı bir türlü çıkaramazsınız, kafanız günlerce o yüzle uğraşır durur. Örneğin bir resim sergisinde genellikle bilinen yüzlerle birarada olursunuz; bir resim önünde dalgınca duran orta yaşlı bir kadın büyük olasılıkla resim öğretmenidir, meyve suyunu içen iyi giyimli beyefendi protokol listesinden çıkmıştır, garsonun yolunu gözleyen kadife pantolonlu, saçları sakalları uzamış genç insanlarsa öğrencilerdir. Gözünüzden kaçan birkaç ayrıntıyla oralarda her şey kanıksandığı şekliyle yaşanır. Kadın, uzun boylu yakışıklı sayılabilecek adamla konuşurken aklıma ister istemez daha önceki

kokteyller geliyor ve belleğimi şöyle bir yokluyorum: Eğer belleğimin bana bir oyunu değilse (belki belleğin bir oyuna alet edilmesiyle gözlerden kaçan birkaç ayrıntının yeni bir düzenlemeyle gözler önüne serilmesi olabilir) tanıdık, hem de çok tanıdık bir kadınla karşı karşıyaydım. Dr. Tveit'le kadının böyle hareketle hangi dilde ve neler konuştuklarını öğrenmem kolay değildi, ara sıra kahkahalarla güldüklerinde en azından verimlilik konusunun dışına çıktıklarını kestirebiliyordum. Bulunduğum yerden onları izleyip, birşey kaçırmamaya çalışıyordum ama bir yandan da birlikte olduğum grubun, grup içerisindeki tartışmanın bir parçasıydım. (Mühendislerin işçilerle birlikte aynı işkolunda sendikalaşmalarının pek mümkün olmadığını ağzımdan kaçırmıştım o sırada). Konuşma ne kadar sürdü, şimdi çıkaramayacağım, yanımıza uğrayan garsonları boş çevirmemeye dikkat ediyordum, o arada yüzünde saygılı birifade Dr. Tveit'in kadından uzaklaşıp başka bir tarafa doğru ilerlediğini gördüm. Benim gibi onu uzaktan izleyen adam iyi bir zamanlamayla soluğu kadının yanında aldı. Şimdi başta da dikkatimi çektiği gibi iki kişiydiler ve salondaki davetlilerden farklı birileri oldukları apaçık ortadaydı. Kongre boyunca etkinlikler sırasında onları gördüğümü anımsamıyordum, ne kongre açılışının yapıldığı salonda ne de komisyon toplantılarında onlara benzeyen birilerine rastlamamıştım. İlk akşam boyunca bulunduğum yerden onları izleyip çeşitli olasılıklar ve çözümler üzerinde durdum. Geçmiş zaman dilimlerini karıştırdıkça başa, hep kadına dönüyordum. Belki de gereksiz bir kuşkuydu benimkisi. Onlarsa benim kuşkularımdan, kendilerini uzaktan izleyen hainden habersiz içkilerini yudumluyorlar, konuşmasız bir beraberliğin ardından başka masalara, başka insanlara yürüyüp oralara kaynamayı tercih ediyorlardı. Hiç olmazsa yabancı birine, belki de yüzlerini eskitmemeyi umarak.

O günler 'kokteyl sezonu'nun yaşandığı güz günleriydi; bir yandan resim sergileri açılıyor, resitaller veriliyor, bir yandan da çalışma hayatında hareketli günler yaşanıyordu. Ne de olsa olağanüstü bir dönemden yeni çıkmıştık; insan haklarını, sendikal özgürlükleri kısıtlayan yasaklar ve engellerin kaldırılması için çeşitli çalışmalar yapılıyordu. Öğrenciler, işçiler, memurlar düzenlenen toplantılarda seslerini yükseltmeye çalışıyorlardı. Diyeceğim, ülkenin ölü toprağını üzerinden atmaya çalıştığı, az da olsa demokrasi havasının estiği heyecanlı günlerdi o günler. Böyle bir ortamda etkinlikler sonrasında verilen kokteyller de benim için başka bir anlam taşıyordu artık. Farklı mekânlarda dilediğim kadar içki içebiliyor, kral sofrasına layık sıcak ve soğuk yemeklerden patlayıncaya kadar yiyebiliyordum. Toplantı, sempozyum ya da bir kongrenin uluslararası düzeyde olması davetlilerin kalitesini yükselttiği gibi yiyecek ve içeceklerin de kalitesini yükseltiyordu. Böyle yerleri özellikle tercih ediyordum. Evinizde hiçbir zaman göremeyeceğiniz kalite ve çeşitte içkiler, pastalar, sıcak ve soğuk yemeklersizi bekliyordu. Buralarda eksik olan tek

● CEM SAVRAN

HİÇ

Dipten kabarıp gelen dalganın
Gizli yakamozu oldun mu,
Fırtınanın yüreği saydın mı kendini hiç?
Yürüdün mü güneşin,
Bir portakala içini döken güneşin tel tel ışınlarında
Kendine ağladığın oldu mu öz gözünden
Dinledin mi göğsünün lirini okşayan eli
Ağladın mı inledin mi?

Önünde habire bacaklarını sana açıp kapayan dünya
Bir ömrü nasıl tüketeceğini öğrenmekle geçen zaman
Ertelemeler kendini hep yarına
Erteleyip yitirmeler bir gün...
Derin bir sessizlik...
Dipsiz bir uçurum sonra
Birbuçuk metre derinlik...

Bir aslan terbiyecisidir ölüm
Kara deri kırbaçla, bir nefs terbiyecisi
Hani
Hiç değilse mezarlıkları
Kursak şehirlerin meydanlarına
Ve varmış yokmuş masallarda
Herbirimiz bir kahramanı oynasak...
Ama yok.

Kavramları karşıtlarıyla tanımlamanın geçti zamanı
Zaptü rapta nümayiş gerek
Dipten kabarıp gelen dalganın
Gizli yakamozu oldun mu,
Fırtınanın yüreği saydın mı kendini hiç?

1990

şey kuş sütüydü. Bunun geri bıraktırılmış bir ülke insanı için ne anlama geldiğini bir düşünün! İçki servislerinde viski, şarap, kanyak ne ararsanız buluyordunuz ve yıkılana kadar içme özgürlüğünüz vardı. Yine de rakı nedense kokteyllerin en gözde içkisi oluyordu, bir bakıyordunuz güzel bir bayanın elinde 'aslan sütü', mezesiz içkisini yudumluyor -ya, rakının ayaküstü ve kendi mezelerinden yoksun tüketilişine katlanamadığımı burada itiraf etmeliyim. Haksızlık etmiş olmak istemem: İçki içmeyip pasta ve diğer yiyecekleri (ne yazık ki adlarını garsonlara sorup öğrenme yüzsüzlüğünü gösterdim) tercih edenlerin sayısı da az değildir hani. Böyle birini anımsıyorum; geçen Ramazan ayı boyunca televizyonun birinci kanalında 'insan ve ahlak' konusunda hümanist konuşmalar yapan bir devlet görevlisiydi, bana bir resim sergisinde gösterip, adını kulağıma fısıldadıklarında küçük dilimi yutacak gibi olmuştum.

Evet, o günler içkisiz ve heyecansız geçen yazın ardından canlı bir kokteyl sezonunun yaşandığı günlerdi ve ben kendime eğlenceli bir oyun da bulmuştum üstelik: Kızıl saçlı kadın. Bir konferans sonrasında, hadi adını da vereyim, Ankara Hilton'da Friedrich-Ebert Vakfı İstanbul İrtibat Bürosu'nca düzenlenen 'Çağdaş Toplumlarda Sosyal Demokrat Partilerin İlke ve Sorunları' konulu konferansta Avusturya Cumhuriyeti Parlamento Başkanı Dr. Heinz Fischer'i dinledikten sonra otelin Kavaklıdere Salonu'nda verilen kokteylde her zamanki gibi cin-toniğimi elime alıp çevreye, konferansı onurlandıranlara şöyle bir göz atıp kızıl saçlı kadını sendikacıların arasında bulunca belleğimin beni yanıltmadığını anladım. Artık iyice emindim, resim sergilerinden birinde kadınla tanışmış, bir grup içerisinde öteden beriden konuşmuştuk. Dudaklarına yapıştırılmış sahte gülüşleriyle grubun üyeleri tek tek gözlerimin önünden geçtiler. Kimler yoktu ki aralarında; perukasıyla bir güftekâr(güneydoğulu edasıyla içkisini içiyor, sanırım üzerinde çalıştığı bir şarkının ezgilerini mırıldanıyor, bir yandan da kadınları izliyordu), tatlı sohbetiyle bir ziraat mühendisi (doğup büyüdüğü kasabaya küçük bir kütüphane açacak kadar edebiyat sevgisiyle dolu biri), jigolo olduğunu sandığım bir delikanlı (biricik sermayesinin iri fiziği olduğunun farkında, orta yaşın üzerindeki kadınlardan birini ağına düşürme umuduyla çevreye bakınıyordu), grupla birlikte hareket ettiklerini düşündüğüm şu anda yüz çizgilerini çıkaramadığım bir-iki kişi, I. Verimlilik Kongresi'nde kadının yanında gördüğüm adam ve bir serap örneği bir görünüp bir yokolan kızıl saçlı kadın. Betimlemeye çalıştığım insanların kalabalığa kaynama, yüzlerini eskitmeme çabalarına karşın yine de bazı ipuçları verdikleri ortadaydı. Dikkatli bir çift göz onları normal davetlilerden ayırabiliyordu. İnsan, nasıl oluyor da böyle bir davranışı benimseyebiliyor, nasıl haberleşip buluşuyorlar, hangi konulardan konuşup neleri paylaşıyorlar merak ediyor tabii. Her birinin bulunduğu konum, mevkii ve geçmişlerinin insanı şaşırttığını söylemeye gerek var mı? Görünüşe bakılırsa birlikte çok eğleniyorlar; insansız ve içkisiz tekdüze bir hayattan çıkış yolu buldukları besbelli, kendilerine özgü bir hayat tarzını sürdürürlerken insan yine de her birinin ailesini, öteki bağlantılarını düşünmeden edemiyor. Bu nokta önemli bir giz barındırıyor; büyük bir iştahla atıştırdıkları portakallı, şeftalili pastalar, Fransız usulü tatlılar sonradan kimbilir ne kadar acı gelmiştir, aile sofralarında otururlarken o kızarmış sosislerin yakın anısı nasıl da rahatsız etmiştir onları.

Bildiğim kadarıyla grup üyelerinin buluştukları mekânlar kokteyllerin verildiği sanat galerileri ya da otel salonlarıydı.

● ALİ H.AKMAN

ERTELEME

Sana ertelemeni söylemeyeceğim
Belki bakmayacağım ardından
Görmeyeceğim
Sonsuza uzayıp kısalacağım
Nereye gidiyorsun diye de sormayacağım
Geleceksin ışık hızında dizime
değdireceksin tanrısal ağzını
Elimle kaldıracağım yüzünü
gözlerimin hizasında bakışacağız
ve diyeceğim ki
seninle ben eşitiz
ikimiz de tanrıyız
yaratmaya uğraşıyoruz hayatı
sevmek işimiz.
Ama bir nokta daha var
ben seni
verdiğin bunca zarardan sonra
hiç sevmeyeceğim...
Sen beni hiç sevmeyeceksin..

Tanrılar tanrıdır da ondan sevmezler, insanı

Başlangıçta üyeler sanat etkinliklerine kendi bireysel iradeleriyle katılıyor zamanla sözkonusu mekânlarda ortak bir örgüt ruhuna sahip oluyorlardı. Örgüt ruhu pekiştikçe haberleşmenin gazetelerin sanat çizelgelerindeki etkinliklerin dağılımına göre yapıldığı da kestirilebilir. Kuşkusuz bunun belli bir mantığı var ve bana ters gelmiyor. Kokteyllerin azımsanmayacak bir tarihi olduğu düşünülecek olursa, üç-beş yıllık bir kokteyl pratiği cahil bir insanda bile bir resim ya da fotoğraf konusunda değerlendirme yapabilecek kadar birikim sağlayabilir. Bunun iyi bir olanak olduğunun kabul edilmesi gerekir. Öyle ya, renk ve ışığın belirlediği doğa, yer yer boya hamuru ile dokusal kaligrafik ögelerin zenginleştiği yüzeyler yalnızca resim öğretmenlerinin ilgisini çekmek üzere sergilenmiyor; yağmurdan kaçıp sıcak bir mekâna sığınmak isteyen öğrencilerle birlikte bedava içki içmek isteyen insanlar için de sergileniyor elbette! Tekel ürünlerine ortalama dört ayda bir yüksek oranlı zamların yapıldığı bir ülkede özellikle grup üyelerinin bu tür mekânları seçip, buralarda bir etkileşim içerisine girmeleri anlaşılabilir bir şey bence. Hem ülke sorunlarının buralarda konuşulup tartışılmadığını, çok özgün düşüncelerin (örneğin bu anlatının) buralarda filizlenmediğini kim ileri sürebilir? Ancak işin bu noktasında iki şey dikatimi çekiyor: Birincisi, grup üyeleriyle belli bir ilişkisi olmasına karşın kızıl saçlı kadınla ilgili yeterli bir bilgiye sahip değildim. İkincisi, resim ya da fotoğraf sergilerinde kadını az da olsa grup üyelerinin yanında görebiliyorken, çalışma hayatını ilgilendiren etkinliklerin ardından verilen kokteyllerde diğer grup üyelerine pek rastlayamıyordum. Bir-iki istisnası vardı kuşkusuz ama genelikle kadını tek başına, bazen önemli bürokratların arasında onlardan biriymiş gibi sohbet ederken buluyordum. Kadın, önemli bulduğu kokteylleri grubun üyeleriyle paylaşmak istemiyor olabilirdi; eğer demokrat politikaları destekleyen Konrad Adenauer Vakfı ile sosyal demokrat politikalar doğrultusunda toplantılar düzenleyen Friedrich Ebert Vakfı'nın kokteyllerine kadının aynı ilgi ve çoşkuyla katılması, üst düzey yöneticileriyle, hatta onların eşleriyle samimi bir şekilde sohbet etmesi kolay açıklanabilir gibi gelmiyor bana. Basit bir yaklaşımla küçük bir ilkesizlik olarak nitelemek istemiyorum bunu, hem benim gibi onun da amacı 'üzüm yemek, bağcıyı dövmek değil' sanıyorum; yine de, kadının hangi dilde nelerkonuşup tartıştığı, etkinliklerle pek ilgisi olmadığı halde neleri paylaştığı büyük birsoru olarak kalmaya mahkûm gibi görünüyor. Bu noktayı bir tarafa bırakıyorum; benim için asıl ilgiyi çeken şey değişik mekân ve yüzler arasındaki o bitmek bilmeyen koşturmaca, grup üyelerinin kalabalığa kaynama telaşları ve içkiyle gelen bir tür yanılsama dünyası; benim için, kendini canlı ilişkilerin arasında bulan, bunları gözünün önüne getirip anlatmayı deneyen tipik Ankaralı 'kamu görevlisi' için.

İşte yine bir toplantı sonrasında verilen kokteyllerden birindeyim. Gözlerim o kızıl saçlı kadını arıyor. Konrad Adenauer Vakfı Türkiye Temsilcisi Dr. Max Georg Meier ve güzel eşinin yanında bulunduğumda topluluğun diğer üyeleri sanat galerilerindeki resim ve fotoğraf sergilerinde her zamanki konumlarında olacaklar. Kent Hotel'deki adamı anlatının o bölümünde, salonda geniş bir yay çizip mezelerin ve içkilerin bulunduğu masalara yürürken bırakıp ısrarla kadını gözleyeceğim. O, öğleden sonra konuşan panelistlerin rahatlığıyla içkisini yudumlayıp laflayacak, sonra birini, birşeyleri unutmuş gibi bulunduğu yerde bir'den duraksayıp, buna dönüp bakacak, artık bir süredir kendisini izlediğimin farkında olsa gerek, o arada yanından geçen garsondan bir kadeh şarap almayı ihmal etmeyip, önceki kokteyllerde olduğu gibi gülümseyip bana doğru yürüyecek. Gülümseyince pramidin tepesindeki o kızıl saçlı kadını ele vereceğim. Uzun bir zamandır örgütün üst düzey bir üyesi olduğumu çekinmeden açıklayacağım. Artık gizlemeye gerek yok; bu ülkede bir kitap ortalama iki bin satar, bu anlatıyı en fazla yedi-sekiz yüz kişi okur, bilemediniz bin, kokteyllerin gediklisi olup da okuyacakların sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Konunun idare amirimin ve güvenlik kuvvetlerinin ilgi alanına gireceğini sanmıyorum. Garsonlarsa büyük bi olasılıkla kitap okumazlar, okusalar da bizi kovacak halleri yok nasılsa. Hem, onlardan da adamlarımızın olmadığını kim iddia edebilir? Yaptığım işin bir yüzleşme gereksiniminden kaynaklandığını söyleyip kendimi, ilk kez gözlemlerine dayanarak eline kağıt-kalem alan ruhu serseri adamı burada savunacak değilim; açıklamalarımın örgüt ruhuna, dayanışmasına uymadığını kabul ediyorum, hatta örgütün çözülüşüne neden olabileceğimi bile düşündüm, ama bu neyi değiştirir ki, toplumsal hayatımızdaki boşlukların bir şekilde doldurulduğunu iyi biliyorum ve dikkat edin, Cortazar'ın yazdığı gibi onlar, 'kokteylciler' oradalar, yazılı tarihlerinin bu paragrafla başladığını bile bilmiyorlar.

'DENİZ, UNUTMA ADINI' ÜSTÜNE KENAR NOTLARI

Kemal Gündüzalp

Bır Prometheus'um ki ancak
prizlere bağlı ateşim (Kül, s.58)

Deniz Unutma Adını: Ahmet Erhan'ın sekizinci ve şimdilik son şiir kitabı. (1) Bu adı taşıyan bir şiir ya da bölüm yok. Bu bir dize. "İlk Vasiyet" adlı şiirin son dizesi.

Ahmet Erhan, abartmasız üretken ve verimli bir ozan. 1981-92 yılları arasında sekiz kitabı yayımlanmış. Üstelik ilk kitabı **Alacakaranlıktaki Ülke**'den son kitabına kadar şiirini geliştirebilmiş ender ozanlardan biri. Bir soruşturmaya verdiğim yanıtlarda, 1980'lerin en tipik ozanları arasında Ahmet Erhan'ı da belirtmiştim. (2) Zaten, öyle sanıyorum ki, bu dönemin ozanları arasında tartışmasız 'genel kabul' görebilecek en önemli ve en çok **kendisi** olabilen ozanı Ahmet Erhan'dır. O yüzden önemsiyorum.

Erhan'ın bundan önceki kitabı **Ölüm Nedeni Bilinmiyor**'da yer alan "Mersin" şiiri üzerine yazdığım yazıda, ozanın **şiircesi**'ne (poetika'sına) ilişkin birtakım saptamalar da yapmıştım.(3) Ahmet Erhan şiiriyle ilgili çeşitli çevrelerde genel olarak 'olumlu' tepkiler alan, dolayısıyla beni de sevindiren o ayrıntılı yazımın sonunda, şuna benzer bir dilekte bulunmuştum; Erhan'ın olgun bir şiir geliştirdiğini ve ustalaşmanın eşiğinde olduğunu belirterek, varolan şiir bunun bir göstergesidir demiştim.

Şimdi, buradan kalkarak yeni kitabına değinmek istiyorum. Başlangıçta belirtmeliyim: En son Ahmet Erhan'ın şiiriyle ilgili yazdım. O günden bu yana tek satır yazmak da içimden gelmedi. Üstelik, değinilecek öyle pek önemli bir şiir de yok ortada. Dünyanın ve Türkiye'nin hızla değişen toplumsal-ekonomik koşullarında sözde bireyselliğe, içe yönelmiş ozanlar (ah, 'şairler' demeliyim, biliyorum!), öyle keyifle okunacak, dişe dokunur bir şeyler de yazabilmiş değiller...

Deniz, Unutma Adını hoş bir kitap. Bunlar çok gerekli 'laflar' değil, ancak bu yazıdaki birincil ereğim eleştiri değil. Şiirlerin bende bıraktığı izlenimlerdir. O yüzden, yazım, çok özel bir **deneme** ya da 'okur notları' sayılmalıdır.

Kitabın daha "Önsöz" (adlı) şiirinde Erhan'ın o bildik izleğiyle karşılaşıyoruz: Ölüm... ama intihar değil!

Ben en güzel fotoğraflarımı ölüme sakladım
Bunu da bir sır olarak kayda geçirin

Neyse ki, artık bir giz değil bu. En sevdiğim şiirlerden biri de bu oldu. İkiliklerle yazılmış, biçimsel yönden düzeyli bir şiir. Çünkü, şu duyarlığı paylaşıyorum:

Ben ölürüm, yüzüme günışığı düşer
O zaman belki adam bile olurum

Ancak, halâ 'gençken' niye ölmediğine hayıflanan ozana katılmak olanaksız. Bu bana, minibüslere yazılan: "Hızlı yaşa, genç öl; cesedin yakışıklı olsun" sözünü anımsatıyor. Nitekim, **Buluşma** adlı şiirde buna benzer bir dize var: "Hızlı yaşadım genç ölmedim" (s.73). Bu da kanımı pekiştiriyor. İntihar'ın aşıldığını ise şu dizelerden anlıyoruz: "Herkes senin intiharını beklerken/Bitirim bir bıçakla yordun kendini." (8.2.1991, s. 64). İyi ki, şu ölüm ve intihar gerçekleşmedi. Hem, ".... kimin için..."? "Alçaklar, alçaklar, alçaklar, alçaklar" için mi? Üstelik, bir **Akşam Güneşi**'nde: "Sararmış bir devrimci fotoğrafıdır hayat"ın.

Ahmet Erhan, bu kitabında doğru ve gülünç-acı şeyler söylüyor; hani şu 'humour' denilen alaysama yükü yoğun şeyler. Örneğin:

Ve Türkiye'de şair olmak
Her ahval ve şeraitte gülünç bir şeydir

Kesinlikle doğru! Çünkü bu durum, yani 'şair olmak': **Kutuplarda yangın!** (vurgu şiirde) gibi bir şeydir. Ne var ki, Erhan'ın hayıflanmasında haklı bir yan var. Ülkesi, "alnında bir yara bantı gibi duru"yor ve: "Şu ahir ömrümde üç ihtilal gördüm" diyor. Unutulmasın, Erhan 1958 doğumlu. Zaten o yaştaki herkes Mayıs, Mart ve Eylül "İhtilal"(!)lerini görmüştür. Hem de ne görme... Ama şu kötü: "Daha göreceklerim bundan da beter" Göremeyesin!..

Nazım Hikmet'in çok tartışılan bir şiiri var: "Dünyanın En Tuhaf Mahluku". Bu şiirle ilgili son dönemlerdeki tartışmalara, bir ucundan ben de katılmıştım.(4) Bana göre o şiirde Nazım Hikmet, sıradan insanı, yabancılaşmış "küçük insan"ı eleştiriyordu. Ahmet Erhan'ın "**Bir Halk Tipi** için Ağıt" (vurgu benim) adlı şiiri de aynı izleği işliyor. Bu yüzden de önemli. Neruda'nın ünlü: "Biz halkız/yeniden doğarız ölümlerde" dizelerini (şiirin başına almış) anarak şöyle bitiriyor:

Alnımda topraktan artakalan yüzlerce kırışık
Senin için öldü onca insan... niçin
Niçin arkadaşlarım niçin niçin niçin
Kahrolsun emperyalizm! Bağımsız Türkiye!

diye diye değil mi? Ama şimdi sıra Ahmet Erhan'da. Son dizeyi işte o 'bir halk tipi' için konduruyor:

Sen öl, ben doğarım ölümlerde...

Eleştiri yerli yerinde! Doğru doğru, dosdoğru... İşte ironi, işte alaycılık ve işte gülünç-acı gerçeklik. Çünkü yurt, bir mezar gibidir: "İşkencenin, acının ve ölümün ortakpazarı"dır yani ya da "Türkiye

mezbahası." Öte yanda:

Mamak'ta sarılan sigaradaki kan kokusu
Duman duman savrulur birahanelere yalınayak

"İlk Vasıyet" kitabın tek şiirlik üçüncü bölümü. Son dizesini başlangıçta yazmıştım. İlk dizelerse şöyle:

Ben bütün yenilgileri yaşadım
Kalmadı sana hiçbir şey

Ozanın oğlu Deniz'e yazdığı bir şiir bu. Gerek kitabın, gerekse oğul'un bu adı taşımasının kuşkusuz büyük önemi ve derin bir anlamı var. Sözkonusu olan bir kalıt sanki. Bütün yenilgiler yaşandığına göre, çocukları mutlu yıllar beklemektedir. Keşke böyle olsa, keşke çocuklar artık babalarının o "üç ihtilal"de yaşadıkları acıları, insanlığa aykırı olan her şeyi ve ardından yenilgi'yi yaşamasalar; onlara gerçekten 'hiçbir şey' kalmasa... Acının da –ne garip– bir nostaljisi varsa, olabilirse ya da, bu şiirde o var işte. Ozan, oğlu Deniz'den: "Tarihe karşı yürüyen bedenleri hatırla"masını isterken, bir tür sorumluluk yüklüyor:

Oğlum unutma adını
Sana boşuna konulmadı o

"Hayır Hayır Hayır Hayır" tipik bir Ahmet Erhan şiiri. Şiircesinin bütün özelliklerini barındırıyor. Alabildiğine duyarlı, kendi içinde **asi** ve bir o kadar da bireysel. Uzun ve soluklu, o kendine özgü Erhan şiiri. Benim sevdiğim tür bu. Dikkat ettim, bu şiir 1987-88 tarihlerini taşıyor. Yani izlek ve biçim yönünden "Ahmet Erhan Şiiri" özelliklerinin egemen olduğu bir biçem. Kitapta 1986 tarihli tek şiir var: Kokteyl (s.23-24). Öteki şiirler 1988-91 tarihli. Sonraki şiirlerde sözkonusu biçem daha kuru. Oysa benim hoşlandığım Ahmet Erhan şiiri tam da "Hayır..."daki biçem. Uzun, soluklu, bireysel ve duyarlı; somut, gerçek, soran ve sorgulayan; özetle anlam yüklü bir şiir. Şiirin bir işlevi vasa, bir **anlam**'ı aktardığı sürece, okuru nesnel olarak gerçekçi biçimde yüreklendirip umutlandırdığı ya da nesnel karşılığı, sağlıklı ve tutarlı bir gerekçesi olmak kaydıyla hüzünlendirdiği anda vardır. Örneğin:

Niye ellerim ceplerimde hâlâ
Niye bir yumruk durumunda değil

sorularından sonra gelen şu dizeler sarsıcı değil mi?

Dünyada bir tek insanın bile
Kuracağı bir şeyler vardır

Çünkü, bunu söyleyen ya da düşünen insan, o "üç ihtilâl"e karşın: "Koltuğum(n)un altında / Radarlardan kurtulmuş üç beş kitap" taşıdığı için umutlu ve iyimserdir.

Ahmet Erhan şiirinin tipik özelliklerini taşıyan bu şiirde elbette "ölüm ve teneşir" olacaktır. Elbette, karamsarlık yüklü: "Kardeşler, bu dünya bana göre değil" gibi bir dize bulunacaktır. Ama herşeye karşın, yaşama olan büyük sevgi de yer alacaktır:

Ey hayat, seni sevdiğim için özür diliyorum
Duruyorum önünde, düğmelerim ilikli, aklımın ipleri
[çözük

Tek bir insanın bile yapacağı bir şeyler olduğuna göre, o tek'ın susması bir felâket olmaz mı?

Bütün insanlar tutuklanır sanıyorum
Ellerimi göğsümde kavuştursam

Bu da aydınca sorumlulktur işte.

Kitabın en çok sevdiğim bu en güzel şiirinde bence şöyle 'acemilikler' olmamalıydı: "Kırdığım ceviz sayısı kırkı geçmedi daha/Ama hiç değilse az kaldı/Hele bir geçsin/olurum iyi bir aile babası". Ya kulağı tırmalayan şu dize: "Terzim dünya çün**kü**, o **ki ki**mlere (...)" Kötü "k" sesleri... Buna benzer başarısız bir dize de **Son Damla** (s.65) şiirinden:"Hayat buysa **eğer meğer** ki aldatıldım" (Her iki dizedeki vurgular bana ait). Bu durumun, kimi genç ozanların -Yani pardon 'şairlerin'- sürekli denediği, yineleyip durduğu **sözcük oyunları**'na bir özenme olmamasını, salt bir rastlantı olmasını diliyorum.

Bu tür 'rastlantılar' bir yana Ahmet Erhan'ın bu kitabında sıkça rastlanan iki olumsuzluğu imlemek istiyorum: Birincisi eski sözcük kullanımı. Çoğu şiirde bulunan bu sözcüklerden örnekler aktarıyorum: "alelade - ahval ve şerait - tashih - ahir(ömrüm) - vade - tahsil - musalla - leyli - ehl-i müslüman - bilâhare - ananevi - sebat - tebdil-i hayat - aşina - rivayet - hadise - suret - mübadele - mahya - teyakkuz" vb. gibi. Bu sözcüklerden kimilerinin 'zorunlu' nedenlerle kullanıldığı söylenebilir. Yer yer yabancı sözcükler de var. Ancak sonuç olarak bunlar şiire birşey katmıyor. Tersine belki birşeyler götürüyor. İşte bu yüzden, kullanılırlıklarını yitirmiş bu sözcüklerin yeğlenmesini 'olumsuzluk' olarak niteliyorum.

İkincisi: Şiirle matematik, giderek mühendislik arasında belki bir ilişki vardır. Ancak şiirde çok rakam kullanmanın şiirselliği yaraladığını düşünüyorum. Şiiri zedeleyen bu rakamlardan seçme örnekler veriyorum şimdi: 1958x365, 1990x365, 39° ateş, 42° enlem, 26° boylam ve bir telefon numarası: 118 27 34. İşte başka örnekler: "Sarhoşluğum 80° ye çıkar" (s.25), "ömrümü cm^2 lere böldüm (s. 39), "365'le 35'in çarpımı" (s.53), "FM 1295 kilohertz" (s.60) gibi. Ya da: "Alnımda 1 sivilce büyüdü yokluğunda/3 kasa bira 18 paket Camel 23 damla gözyaşı" (Limon, s.76), "%25 indirim", "1.72 derim de, 1.69'da nihayet anlaşırım" (s.80), "Ben onun %100 faiz veren bankasıyım/Ama gel de şu ölümü %70'ten kırdıralım" (Bir Hayat Kadını'na Ağıt, s.81), "Tenimde senden %25 CO_2 kaldı" ya da "Ardından 25 yıl 3 ay yağmur yağardı" (Bilanço, s.83) gibi.

Bu sayıların kullanılmasının zorunlu olduğunu sanmıyorum.

Bir eski sözcük de leyli. "Uykusuz leyli" adlı bir de şiir var (s.54). Burada "leyli" doğru kullanılmış. Gerçi: "Leyli okudum ölümün okulunu" dizesinde "okul okumak" gibi bir gariplik var, ama sözcük yerinde. Ancak, "At Avrat Silah" (s.51) şiirindeki "Leyli bir uyku"nun doğruluğundan kuşkuluyum. Leyli'nin **yatılı** ya da **geceye özgü** gibi bir anlamı var. Acaba buradaki 'bir gece uykusu' mu? Bilemiyorum, o yüzden yanlış bir kullanım gibi geliyor bana.

Bir de kulfallahi: Bilindiği gibi bu, **İhlâs Suresi**'nin halk arasındaki adıdır. Ancak yazılışı burada Ahmet

Erhan'ın kulaktan dolma, yani işittiği gibi değildir. Bu tür sözcüklerin doğru yazılışına neden dikkat edilmez, merak ediyorum doğrusu. Adı geçen sure'deki ilk ayet'in ilk sözü olan bu sözcük şöyledir: Kulhuvallahi.

Bilmediğim bir sözcük de **suvarmak**, ilk kez duydum. Şu dizede geçiyor: "Yalnızlığı **suvaran** şu sokaklar" (Şair, s. 15). Sözlük anlamı: (hayvana) su vermek, su içirmek. Yukarıdaki dizede neyi anlatıyor, tam anlayamadım ancak:"Ben ki göğü bile **suvardığına** inanırdım" (Bir Halk Tipi İçin Ağıt, s. 19) dizesinde belki yerinde sayılır. Doğru mu yanlış mı kesin karar veremedim.

Neyse az daha sürdürürsem bu yazı bilgisizliğimi gösteren bir belge olacak! Şiirle yaşamak daha güzel.

Ahmet Erhan alkol'den de vazgeçmiyor ölüm ve intihar dışında: "Alkolik bir babadan ıslaklık" (Şano, s.63) ya da: "Kazmayı bir de kendine vur/Alkol fışkıracak bil ki" (Kalıt, s. 93)

Bu arada **Necatigil tarzında** yazılan "Bağımsız Şiir"in gerçekten bir Necatigil izleği taşıdığını, başka türlü dersek Necatigil şiiri düzeyinde tipik bir "dokuzdan beşeciler" ya da **memur** şiiri olduğunu imlemek gerekiyor. Örneğin şu pazar günü betimlemesi ilginç:

Evcil yalnızlık, renkli TV, kabak çekirdeği
Bir hafta boyu beklediniz

Herkesin "Dolar Mark İMKB Altın Hisse Senedi"yle ilgilendiği bir dönemde ozan:Ben bu dünyada bir tek **hayat**'ı sevdim" (Vurgu/AE) diyebiliyorsa, hâlâ çürümemiş değerler var demektir. Çünkü:

Şimdi her kentin alanında
Unutulmuş bir heykel yalnızlığı
ve şimdi herkes biraz "konformist filan":
Artık evcil kelimeler aranıyorum
Oda. Pipo. Kitap. Çocuk. Ev. Aile. İş. Otobüs.

Gel de şimdi "isyan" etme, gel de bağırma sağır duvarlara:

Devrim misin nesin ver artık şu adresini. Yok.
İnkılâp! İnkılâp! İnkılâp! İnkılâp!
(At Avrat Silah, s.53)

Devrimin adresi bulunamadığı için 'inkılâp'la yetinilen bir dönemde yaşıyoruz şimdi. Bu yüzden eline diline sağlık diyesim geliyor Ahmet Erhan'a.

Ahmet Erhan **Ölüm Nedeni Bilinmiyor**'daki arayışıyla şiirin doruklarını zorluyordu. **Deniz, Unutma Adını** kitabındaki şiirlerde ise bence olumlu sayılan toplumsallık daha belirginleşmiş. O ince duyarlık, son kerte gerçekçi bir anlatımla yer değiştirmiş. Ne ki, kimi şiirlerdeki dil özensizliği ve kuruluk insanda düş kırıklığı yaratabiliyor. Ben içeriğine tam katılmamakla birlikte "Ölüm Nedeni Bilinmiyor"u daha çok sevmiştim.

Sonuçta şu söylenebilir: Erhan'ın arayışı sağlam bir içerik, ama eksik bir biçimle hâlâ sürüyor. Arayışın sürmesidir olumlu ve güzel olan. Geleceğin şiirini de yakalayacaktır bu gidişle.

Bu kişisel bir yazı ve kendi şiir beğenime uygun bir değerlendirme. Dolayısıyla merkeze yerleştirmiyorum görüşlerimi. Benimki bir tür kenar notları...

Ankara, 16 Mayıs 1992

Dipnotlar:

1) Ahmet Erhan, Deniz, Unutma Adını, Bilgi Yayınevi, Ocak 1992, Ankara

2) İbrahim Oluklu, Dizi Söyleşi, "80'li Yılların Şiiri Üstüne Kemal Gündüzalp'e Sorular", Karşı Dergisi, sayı:59, Mart 1992
"Ahmet Erhan'ı unutmuş değilim. O, kendine özgü bir şiir kurabilen tek ozandır bence."

3) Kemal Gündüzalp, "Akdeniz Duyarlığı, Bireysel Nostalji ve 'Mersin' Senfonisi", Yazıt Dergisi, sayı:2, Şubat 1990

4) Kemal Gündüzalp, "Bir şiirin Yorumlanması ve Küçük İnsan", Yeni Şiir Dergisi, sayı:8, Haziran 1988.

● TOLGA ÖZKURT

BULUTLAR GÖZYAŞINI KIRDI

Çıkageliyorsun
Nasıl da bir köşe kapmaca civcivleniyor yüzümde
Bir kent bitip bir kent başlıyor gülüşünün ortasında
Susuşunda bir sürek avı
Sisler ardına yığıyor beni bir bir

Bir ezgiyi dillendiriyorsun sen yokken
Bir girdabın kıyısında sendeliyor gözlerim
Sen yokken bütün bir mahalle göğe savruluyor
ceviz ağacını taşlayan çocuklar
kahvecinin çırağı köşedeki eski kamyonet
cumbalı evler cumbalı evler
yoldan geçen kemancı gölgedeki şarap şişeleri
ve konserve kutusundaki hanımelleri
ve

Sözlerim geri kalmış bir saat
Sözlerim bileklerimden düşen ellerim

Hiçkimsenin hiçkimseye ihtiyacı olmadığı
[bir çağda bile
ben seni özlüyordum
Şimdi çerçevelenmiş fotoğrafımda ölüm
Ya da bir sevginin ve bir yalnızlığın yarıda
[bırakılamayışı
Bir sevginin ve bir yalnızlığın

Biliyor musun
Bulutlar gözyaşını kırdı
Ağlıyorum

TÖREN

Birol Özdemir

"Tören bitti
Çözüldü yalnızlığın buzları
Diken diken
Herkesin kendine kaldı kuruntuları"
Mehmet Kıyat

Kepenkler birer birer kaldırıldı sanayi sitesinde. Panjurlar açıldı. İçerideki arabalar, krikolar, yağ tenekeleri, radyatör petekleri dışarı çıkartıldı. Tamirhanelerin, acentaların önleri süpürüldü, vitrin camları yıkandı, tezgâhlar temizlendi.

Arif'i sanayiye sabah getirdiler. Artık bu tamirhanede çalışacak. Babası erkenden bıraktı ve gitti. Kemiği onun eti tamirhanedekilerinmiş.

Sorup soruşturmalardan takılıp gülüşmelerden sonra tamirhanedeki çıraklar bu on on bir yaşlarındaki çelimsiz oğlana dükkândaki gereçleri tanıttılar. "Bak" dediler "Bunlar anahtar takımları. Hepsi yerli yerindedir, bizlere zimmetlidir. Yiten olursa haftalıklarımızla öderiz. Onun içindir koruduğumuz, üstüne titrediğimiz, uğruna öteki tamirhanelerin çıraklarıyla kavga ettiğimiz. Şu gördüğün yıldız anahtardır, şu düz. Bu da lokma takımı. Bak oradaki kaynak takımıdır, yanındaki de sekman pensesi. Bu kumpas, şu mengene, şu levye. İyi temizlenmeli, iyi saklanmalı bunlar. Usta ister istemez de yetiştirilmeli. Kızar yoksa, bağırır çağırır, döver adamı."

Tamirhanenin önüne çıktılar sonra. Sanayi giderek kalabalıklaşmaya başlamıştı. Çırakların ardından kalfalar, sonra da ustalar gelmeye başlamışlardı tek tek. Çaycı ilk parti çayı dağıtıyordu. Esnaf birer ikişer güneşin karşısında kümelenmiş ayak üzeri gazete okuyor; haftanın futbol maçları üzerine söyleşiyordu.

Yeni gelenin çevresinde halka olmuştu sanayinin eskileri. Neşeyle ve çoşkuyla eğleşiyorlardı onunla. Sorular soruyor, el hareketleriyle takılıyorlardı. Arif kızarıyor bozarıyor, kekeleyerek ağlamaksı soruları yanıtlamaya çalışıyor; el şakalarına karşı öylece duralamış, şaşkın ve tavırsız bakıyordu.

Ustanın görünmesiyle dağıldılar. "Gel" dedi usta sevecenlikle. "Adın ne senin söyle bakalım?"

"Arif" diye yanıtladı silik bir sesle şaşırmış oğlan.

"Güzel Arif, gerekmez sana tarif!" dedi usta. "Git bakalım, bana şu köşedeki bakkaldan iki yüz elli gram davul tozu, yüz gram da minare gölgesi al getir. Tut şu beş bini de düşürme."

Sinsice ve hınzırca gülüştüler diğerleri. Arif aldı parayı, bir koşu bakkaldaydı. "Emmi" dedi "İki yüz elli gram davul tozu, bir de minare gölgesinden yüz gram..."

Kahkahayı bastı basiretli bakkal Basri dükkandakilerle birlikte. "Kalmadı bizde oğlum; şu köşedeki acentada olacaktı, oraya bak. Seni kim gönderdi bakayım buraya?" dedi.

Eliyle gösterdi tamirhanesini gülüşmelerden kızararak Arif ve acentaya koşturdu. Çekingen girdi kapısından içeri. "Sizde varmış" dedi "Bana minare gölgesiyle davulun tozundan..."

Bir kahkaha da mükemmel acentacı Kamil patlattı. Keyifle, "Yok oğlum bizde de kalmadı, şu ileridekine bak. Bir de benden selam söyle." dedi o da.

Arif şaşkınlığı artmış bir halde ilerideki hırdavatçıya yöneldi... Oradan oraya koşturmaktan başı dönmüştü. Kafasında biçimlendiremiyordu istenileni ve bu tavra da akıl yürütemiyordu. Hakkaniyetli hırdavatçı Hakkı sonunda hınzırca gülerek gres yağıyla üstüpüyü tutuşturdu eline ve olacakları izlemek için diğerleri gibi kapının önüne çıktı.

Döndü sevinçle koşarak Arif. Ustaya paranın üzerine uzatıyordu ki, aniden bir tokat patladı suratında. Elindeki gres düştü, üstüpüler saçıldı, yere yuvarlandı. Üstüpüler uçuşurken ötekiler gülüştüler.

Usta bu kez tuttu, gülerek kaldırdı onu düştüğü yerden. "Bir daha bilmediğin şeyi sormadan getirmeyecek, anlamadığını iyice anlamadan yapmayacaksın! Anlaştık mı? dedi.

Arif ağlamaklı, başını sallayarak olurladı ustayı.

"Haydi bakalım, herkes işine." dedi usta ellerini çarparak. Dağılındı. Gelenekselleşmiş hoş geldin töreni bitmişti.

● KAAN İNCE

AĞLARDA YANGIN

Gece: Zifiri bir uçurum. Mahkum zehirli yüreğime başıbozuk düşlerim.

Sevdanda kurşun delikleri
gecede gündüz
gündüzde gece...

Hangi sese tatlandı dudakların, hangi öpüşe?
Islanır tenimde yüzünün görüntüsü.

Ağlarda yangın
balık etleri
yakamoz...

Denize bıraktığım güvertede seni bekleyen şiir:
G Ö Z L E R İ M.
Hiç unutmadım nazar boncuğu takılı aşkları. Kırık bir diş var çeyiz sandığımda sadece. Ağladığım sokak: Güz sağAN NEMli mendil.

Bittiğim yerde kayboldum
geçmişim geleceğim
bedenimle...

Ölüm çoğaltan yalnızlığının buğusu aynada siliyor seni, ağladın/yaşlandın; sürgülenmiş, ömrünün sevgi salgılayan darmadağınık kubbeleri; birsin, yaşanmamış aşklar sıralamasında.

Kentin ayakizleri akşamda
batan güneş kırk yıl
öncede gizli...

Ellerim hiç uçmamış uçurtma gökte çakırkeyif; olabilsem bir başıma zaman çömezine aşk peşrevi, bilmem hangi gecesinde ilkyazın. Şimdi cennette gerçek, o cin, o melek. Perde... Rüzgarda, sularda:
M E D - C E Z İ R.

Kuşlar artık uçamayacak içimde. Sırtımda ateş yarası. Deniz içiyorum umut suskunluğunda. Sakalım acıya uzadı, ölüme. Boş veriyorum semaveri kar yıldızına. Unut adımı. Git ve kendine es. Bana mirasın: !!!
S. O. S.

DORUK YAYINLARI
Şiir Dizisi

Metin Altıok

Gezgin
•
Yerleşik Yabancı

Ahmet Telli

Dövüşen Anlatsın
•
Su Çürüdü
•
Hüznün İsyan Olur
•
Saklı Kalan

Salih Bolat

Karşılaşma

Doruk Yayınları
Konur Sok 7/2
Kızılay/Ankara

promete Aylık Edebiyat Dergisi ● **Adres:** Meşrutiyet Cad. 10/44 Kızılay/Ankara ● **Sahibi:** Metin Turan **Yazı İşleri Müdürü:** Celal İnal ● **Yayın Yönetmeni:** Cem Savran ● **Yazışma:** P.K. 119 Yenişehir/Ankara ● **Fiyatı:** 6000 TL ● **Abone:** 50.000 TL (Yıllık) Halk Bankası Meşrutiyet Şubesi Metin Turan adına 5911 numaralı hesaba (Dekont fotokopisini yazışma adresimize postalayınız.)
Ofset Hazırlık: R Prodüksiyon, 425 39 20 ● **Baskı:** Saydam Matbaası, 231 30 30